

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Fabian Iparragirre Manzisidor

*Pasaia,
Gipuzkoa
(1917-2014)*

Aurkibidea

Biografia

Pasai Donibanen jaio zen Fabi. Aita ataundarra zuen eta ama Pasai Donibanekoa. Bertako eskola publikoan ikasi zuen, Anastasio Arakama maisuarekin 14 urtera arte. Sareak egiten ikasten aritu zen Meipin, eta saregile lanetan jardun izan du beti. Pasai Donibanen bizitu zen 36ko gerra hasi arte. Amaiur batailoiko gudaria izan zen beste herritar batzuekin batera. 1936an hil zitzaion aita; hargintzan eta igeltsero bezala egiten zuen lan. Ama, berriz, baxurako arraina saltzen ibiltzen zen. Gerra bazetorrela eta jende askok ihes egin zuen itsasontziz Bilbora. Fabi eta bere familiakoek ere hala egin zuten. Han ibili zen gudari, San Andres batailoian lehenengo, gero Bolibar batailoian eta Amaiur batailoiairen berri jakin zutenean bera eta beste kide bat batailoi hartara joan ziren. Santoñan errenditu behar izan zutenean gatibu erori eta langile-batailoietan aritu zen barrakoiak eta bideak egiten. Gero soldadu egon behar izan zuen Iruñean, San Kristobalgo kartzelako zaindari lanetan. Soldaduskan urtebete egin ondoren Pasai Donibanera bueltatu zen. 1948an ezkondu zen Juanita Herrera lezoarrarekin. Hiru seme-alaba izan zituzten. Saregilea izan da beti. Bere kontura aritzen zen lanean; Trintxerpen zuen lantokia eta hainbat itsasontzitarako sare berriak egiteaz gain sare-konponketak ere egiten zituzten.

Zintak

PAS-003

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Zabala, Edurne
- **Data:** 2010-01-26
- **Iraupena:** 79 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider
- **Transkribatzailea(k):** Alkorta Agirrezabala, Jon

Pasarteak

1. Sare-konpontzaile izandakoa

- **Erref:** PAS-003/003
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:03:32. **Bukatu:** 00:06:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Sare-konpontzaileak

Laburpena:

<p>Lehen Donibanen 4-5 baxurako ontzi zeuden. Trintxerpen arrasteko ontziak zeuden eta haien sare-konpontzaile izan zen Fabian. Lana nola antolatzen zuten azaltzen du.</p>

2. Sareak konpontzeko tresnak

- **Erref:** PAS-003/004
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:06:24. **Bukatu:** 00:08:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Sare-konpontzaileak

Laburpena:

<p>Gaztea zela ikasi zuen sareak konpontzen. Hartarako zer tresna erabiltzen zituzten azaltzen du.</p>

3. Sare motak

- **Erref:** PAS-003/005
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:08:47. **Bukatu:** 00:10:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lan-tresnak eta azpiegiturak » Lan-tresnak

Laburpena:

<p>Sare mota desberdinak zeuden: ontziaren potentziaren arabera tamaina zuten sareak.</p>

Transkripzioa

- Eta sare mota desberdiñak zeuden? Sare mota, sare klase desberdiñak bazeuzten?
- Berdinek, barku denak ez zuten berdine batzuk haundixoguak, bestiak txikiyo. Zenbat eta barkua indar gehio, potentzi gehio zerian, motorran, ba ibiltzen zuen sare haudio huak ta txikiyogok zianen txikiyo. Baiño sare haundiak zian.
- Haundiak zian?
- Bai.
- Metro askokuak?
- Bai, metro askokuak. Bi beso bezela izaten zun ta geo atzeaka itxi-itxiya ta arraia bi beson zerian sartzen zan ta sartzen zan, sartu sare barrena ta han zakuan, hantxe zakuan gelditzen zan. Geo zakuari jartzen genion barrengo aldian tranpa bat, ez kanpoa ihes iteko arraiak. Ta han gelditzen zan. Sartzen zana han gelditzen zan. Ta geo hoi, igo iten barkuak, beak igoko. Iruitzen zaionian patroiai igotzen zun, bueno, saria gora ta igotzen da ta igotzen zuten barkuak makinillakin igotzen zuten ta geo arraia han etortzen zan zakuan etortzen zan arraia.

4. Sare-konpontzaileen lan-baldintzak

- **Erref:** PAS-003/006
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:10:02. **Bukatu:** 00:11:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Sare-konpontzaileak

Laburpena:

<p>Sareak biltegi luze batean konpontzen zituzten. 8-16 ordu bitartean egiten zuten lan, sarea prest egoteko zuten denboraren arabera.</p>

5. Mariskoa harrapatu eta jan nahi ez

- **Erref:** PAS-003/010
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:15:40. **Bukatu:** 00:17:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Mariskoa

Laburpena:

<p>Umetan uretan aritzen ziren beti jolasean. Mariskoa harrapatzen ibiltzen ziren, baina ez zitzairen gustatzen gero haiek etxean jatea. Lehen hondartza zegoen Pasaiaiko badian, baina denborarekin desagertu egin da.</p>

6. Txipiroiak Pasaiaiko portuan

- **Erref:** PAS-003/012
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:18:40. **Bukatu:** 00:20:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Txibiak eta txipiroiak

Laburpena:

<p>Lehen, txipiroiak harrapatzeko, zaldiaren buztanarekin egindako aparailuak erabiltzen zituzten. Txipiroiak portuan bertan harrapatzen zituzten lehen.</p>

Transkripzioa

- Eta ordun erabiltzen zan materiala arrantza iteko, txipiroitako ta ze, oaingo material berbera zan?
- Ez, ze gaiñea deitzen zan "con cola de caballo" ta izaten illiak.
- A, belarrak edo?
- Horrekin. Deitzen zaio, oain ez naiz goatzen nola dan, deitzen zan. Ta horren zeakin ze iñak, trentzatua, Ta horrekin egiten zan korapillo kabolakok, zea bakoitzak korapillo bat, korapillo bat ta korapillo bat ta hola. Ya atzeaka iten zian, ta harrikin. Gu ta oain bezela ez zan orduan. [...] beheko muturrian ta zea, gu [...] moduko zeak fin-fiñak. Baiño beste gaiñekuak dana [...].
- Ya. Eta txipiroiak-eta nun hartzen zenituzten?
- Edozein lekutan.
- Batelakin noa, batelakin noa ateatzen ziñaten?
- Portuan bertan igual harrapatzen zan txipiroia ta txipiroi txiki hoi San Juaneko denboretan, San Juan denbora ordurako ya hasten zan portuan barruen txipiroi txikik hola. Hasten zan.
- Eta Jaizkibel atzeko aldian eta hortik'e ibiltzen ziñaten?
- Bai ta geo, bueno, horrea juten zian arrantzaliak eta juten zian ta. Goiza izaten zan onena, goiz galba eta geo illunabarra izaten zan onenak. Ya eguna argitzea eta geo illuntzea're bai.
- Goizian goiz?
- Ta geo egunez ere igual harrapatzen zan, ez? Baiño ura haundiyo hondua haundiyo zeon lekura juten zan zea, eguna argitzea. Ta bestela, berriz, goizian eta illunabarrian arroka bazterrian. Ur gutxiyan, zea gutxi, lau-sei braza. [...] aparejua ta tira ta.

7. Estropada hobeak lehen

- **Erref:** PAS-003/013
- **Iraupena:** 0:01:57. **Hasi:** 00:20:39. **Bukatu:** 00:22:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Arrauna

Laburpena:

<p>Estropadak beti ezagutu izan ditu Fabianek. Lehengo estropadak hobeak iruditzen zitzaizkion, herrien arteko norgehiagoka izaten baitzen orduan. Donostian eta Bilbon izaten ziren estropadak orduan. Apustu-giroa egoten zen lehen ere.</p>

Transkripzioa

- Orduan, arraunak eta izaten zian, esan nahi det, traineruan zeak eta oain dian bezela?
- Bai, estropadak.

- Estropadak-eta izaten zian?

- Bai, beti.

- Beti ezautu dituzu zuk?

- Ordukoak oaindikan oaingok baiño polito izaten zan. "Amor" propiyo gehio. Herriye, herriye herriyen kontra ateatzen zan ta. Herriye herriyen kontra, San Pedro, San Juan, Oriyo, Hondarrabiya ta hola ateatzen zian.

- Eta hemen bertan'e San Juango bokal hontan'e ingo zian estropadak, sarrera hontan?

- Bai, fiestetan ta hola, baiño orduan ez zan izaten herritan serio. Kontxan. Kontxako preparatzen zian eta geo Bilbaorako'de bai zeozer, baiño Kontxako gehio.

- Ta orduan bazian koloriak-eta?

- Bai, baita orduan bai. Kamiseten koloriak.

- Eta zuek arroxa jazten zenuten?

- Ez genun guk eamaten, ez zeon diruik-eta. Ez [...] ibiltzen.

- Baiño juten ziñaten?

- Oain ibiltzen duten bezela kamisetak-eta ez genun ibiltzen.

- Baiño juten ziñaten ikustea Donostira?

- Bai, ikustea bai, klaro.

- Ta apustuak eta baita ohittura bazeon?

- Hoi bai. Bai, "calle Portaletas" Donostiyan. Nei atea ziaten batian apustura iten bueno ya, ez mutil koskorak gehio, haundiyo nitzala apustura iten korridoriakin ta. Dirua eamaten ta aitu zian telebisiyuan. Atea ziaten [...], telebisiyuan bota zuten.

- Ta ze in zenun ordun? Ze ziñan?

- Orduan? Irabazi in nun apustura ta kobratzea jun nitzan.

- Ta diru asko apustua ite zan?

- Ez, gutxi gutxi. Ez dakit, orduan zenbat jokatu zan ba, hogei duro ta hamar duro ta hola. Ta hori're asko zan orduan.

8. Gerra hasierako ezbeharrak eta ihesak

- **Erref:** PAS-003/023
- **Iraupena:** 0:03:51. **Hasi:** 00:37:04. **Bukatu:** 00:40:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Gerran gudari ibili zen Fabian. Gerra hasi zeneko oroitzapenak kontatzen ditu. Erreketeek baserri batean ama bat eta bere hiru seme hil zituzten. Fabianen familia Getariara eta Bilbora joan zen ihesi.</p>

Transkripzioa

- Zu gerran ibilita zaude?

- Bai, bai.

- Eta gudari izandakoa zea?

- Gudari.

- Nola izan zan hori? Gerra honea sartu zanian, sartu zianian, nola...

- Gu, izandu zan. Ni gaztea nitzan oaindik, baiño gerra seitzen du ni mendira jun nitzan, Jaizkibelea eta ya gerra ze iñe zan, altxia.

- Bai, honea aillatu zian.

- [...] sartzen ta.

- Tropak eta honea aillatu zian.

- Etorri zan kalera menditikanen, igande batian arratsaldian ta etorri ta kalera ta jode, kalia izugarrizko alborotua. Zea, moruak zetoztela Jaizkibeldi barrena ta zea-ta. Nik amai-ta: “menditik nator ta nola? han ez moruik ez ezer”-ta esan niyon. Ta ez zan moruik eta ezer'e. Eta “ez da moroik zer, zer da?”. Ta o Pisbeko barkotan alborotoa. Pisbeko barkoetan hartu erropak eta maletak eta Pisbeko bakaillaotako barkuta jendia ta han sartu, ta han sartu ta barkuak bete ta alde Bilbaora.

- Eta zu barku hartan ziñan?

- Ez nitzan jun. Gu herriyan gelditu giñan ta jendiak alde in zuten ta ni ta hola beste, ni bezela beste batzuk ere herriyan gelditu giñan ta herriyan, geo bijilantzian ibiltzen giñan, baiño bai bazetozen, baiño ez sartu ziela Jaizkibelea. Hemendik barrena, reketiak zetozen, ez moruak. Moruik ez zan azaldu hemen, reketiak. Eta hemen, hil ere in zituzten zerian, baserriko zean, reketiak. Hemen, baserriyan badie hillak, afusillak, tiroz.

- Miurako alde hortan esan nahi dezu?

- Estaziyotik goiko baserrin batea.

- Bai, bai. Ama eta hiru seme, ezta?

- Bai. Alegiya, tiroa botzen aitu ziela beak eta hil in zituztela.

- Bai, hil in zituzten bai.

- Ta oso zeak zian, errex hiltzen zuten reketek. Ta txarren-txarrenak hoiek izandu zian, reketiak. Moruak-eta, hor moroik ez zan azaldu eta guk oandikan in genun zerian, astebete in genun herriyan bertan ta herriya gelditu zan hutsa. Hutsa! Jo ta bueno, azkeneko zerian ba astebete eo pasa genun, ta barkuan sartu giñan ta barko txiki batian, arrantzako barkuan, jun ta Getaira sartu giñan. Han sartuta.

- Famili osoa edo?

- Familiya Bilbaora junda, "hermanak" Bilbaon zeuden.

- Zure, zure familiya, aita-amak eta anai-arrebak-eta?

- Aita ez, aita hilla zan. Gerra aurren, “treinta seis”ian, gerra baiño lehenuo hil zan.

- Ze urtetan goatzen dezu? Ze urtetan hil zan zure aita gogoratzen dezu?

- “Treinta seis”ian.

- “Treinta seis”ian bertan hil zan.

- Baiño hillabete batzuk lehenuo. Bi-hiru hillabete lehenaotik hilla zeon.

- Eta ama ta anai-arrebak-eta?

- Ama beste bi anai gazteekin eta alabakin jun zian Bilbaora. Ta beste bi anai zaharrena, hua frentea jun behar zan Loiola jun zan. Lehenotik gerra altxatu zanian, zerian, frentea, Loiola jun zan. Eta ni hor gelditu zan ta geo jun nitzan ba barkuan, zerea Getaira, geo Getairatik Bermeora jun giñan ta geo Bermeotik Bilbaora.

- Baiño zu bakarrik ez ziñan?

- Han geo billatu nitun ama-ta galdezka zerian, billatu nitun-ta.

9. Frontera joateko izena eman zuen

- **Erref:** PAS-003/024
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:40:55. **Bukatu:** 00:42:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Gerran, Fabian Bilbora iritsi zenean, senideekin elkartu zen berriro eta

frontera joateko izena eman zuen. San Andres batailoian egotea tokatu zitzaion. Handik Amaiur batailoira joatea erabaki zuten lagun batek eta berak.</p>

Transkripzioa

- Ta geon han, han naola, gerra hasi zan ta frentea jun bihar, geo. Apuntatu, beste San Andres batailloian.
- Zu apuntatu ziñen?
- Bai eta frentea.
- Eta noa? Nun ibili ziñan?
- Hoi, ba Bizkaiko zerian, Gorbeako behian ta aldamenian, inguruan danak ta geo Santander partian'e bai ta.
- San Andres batailloia zan.
- Bai, baiño geo, gehigo San Andres batailloia. Ta geo handikan pasa giñan, ni juntatu nitzan beste laun batekin ere, nere launakin.
- San Juanguak?
- Bai, zeon "batallón Bolivar" eta tokatu giñan deskantsatzea jun giñan zerian, harrekin topatu nitzan eta harrek esan zian: "Amaiur halako lekutan zioke eta joango al gea?" ta "goazen!" eta in gendun permisoa eskatu kapitanaia eta esan non handik alta ekarri behar genula.
- Ze ekarri?
- Alta, ya hango permisua nola guazen hara eta zea ta zea. In gendun laja armak eta genekagun zeak eta ofizialak eta ikusi gabe zeai, jun, biyok juntatu giñan ta ospa, alde in gendun.
- Ta noa?
- Ta apuntatu giñan "al batallón Amaiur". Herriko denak han zeuden ba gehienak eta gu batailloi haitan guk gutxi ezaunak hola zerian ta hara jun giñan.

10. Frontean, italiarrek harrapatu zituzten arte

- **Erref:** PAS-003/025
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:42:37. **Bukatu:** 00:45:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Amaiur batailoian ibili zen gerran; nondik nora ibili ziren azaltzen du: Bizkaian, Santanderren, Santoñan, Laredon... Azkenean, errenditu egin ziren eta italiarren esku geratu ziren.</p>

Transkripzioa

- Zuek hara jun nahi zenuten?
- Bai eta "batallón Amaiur" juntatu giñan ta geo han ibili giñan.
- Ta batailloi horreta, horrekin nun ibili ziñaten?
- Ba Bizkai partian'e bai eta geo zerian, Santo, Santander parteia jun giñan ere, Torrelavegako mendiyeta eta handikanen etorri zaigu billa zea Santoña jun bihar genula, barku inglesak zetoztela gure billa, bueno zea itea ta handikan'e Frantzira juteko eta danak "hartu bire ezkerretati eskubira sartu zeatikan hemengo [...] sartuko zeate-ta". Ta bide ezkerreta batailloi guziya jun giñan Santoña. Santoña jun giñen ba barkoik ageri ez. Eon ta eon ta hurrengo egunen etorri ta bat'e ez. Lau egun-o bost pasa gendun

han ageri ez. Atzerriko bazetozten, jaitsi ziguten Coñan, Santander aldetik eta Bilbao aldetik ta esan ziguten errenditzeko, bestela artilleriakin hasiko ziela zerian eta ez giñen errenditzen. Ta atzeneako, errenditu in bihar izandu gendun, zeatik barkuik ez zetozen-ta. Klaro

- Ta ya ezin zenuten gehio?

- Errenditu giñanian, italianuak sartu zian ta haik harrapatu zuten ta filan formatu ta armak eta botzeko zerea, formatu ta armak botzeko horrea, aldamenea botzeko [...]. Ta pasa-pasa ta eraman zuten kanpo futbol batea ta han [...], gau guziya han patzen "al interperie" kanpo futbolen ta geo hurrengo egunetik hasi zian, zea Laredora eamaten, kanpo futboletik Laredoa. Ta han jarri ziguten zeria, almazen plaian alanbradakin ta itxi ziguten dana eta jun eunetik eunera jun zian ba lokaletan sartzen guri, batzuk fabrika batea, besteak beste eskoletako zerea, zereta lo iteko-ta. Ta han sartu giñan ta han pasa genun, ez dakit, hillabete-o igual pasako genun o hola.

11. Gerran preso han eta hemen

- **Erref:** PAS-003/026
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:45:02. **Bukatu:** 00:47:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Amaiur batailoian ibili zen gerran, eta italiarren esku geratu ziren. Zaragozako kontzentrazio-gune batean eduki zituzten, eta gerora lanean Langileen Batailoian. Handik, Bilbora bidali zituzten trenez eta eskolapioetan egon ziren urtebete kartzelan.</p>

Transkripzioa

- Ta geo handikan formatu, batailloiak formatu zituzten ta handikan San Juan de Mozarrifar, Zaragoza, guri biali ziguten. Beste batzuek "a Miranda de Ebro"-ta. Zaragoza biali ziguten ta hara jun giñan, Zaragoza ta han San Juan de Mozarrifar "a un campo de concentración" zerea, papelera zahar bat zeola han ta han kanpo, izugarrizko kanpoa ta hara eraman ziguten. Ta handikan'e geo, formatu ta "por compañías" lanea bialtzen zuten: bagoia kargatu, deskargatu, kamioia kargatu frentea bialtzeko ta biberiakin ta gauzakin ta holaxe lanian han aitu giñan. Geo, handikan bi hillabete o hola in genun han ta geo han pikatxoia eman ziguten ta pala ta biriak itea.

- Trabajadore bezela?

- Biscarrués ta hor baten bat bizi; Biscarrués, Sabiñana ta hor barrena ibili giñan ta handikan geo zereaka, Cataluña aldea, Almacellas, Leridako ondoa ta Almacellas han bitartio hortan, denbora hortan urtebete ta gehio pasa genun. Ta geo handikanen, han geundela: "venga, a formar" danei. "A formar" esan ziguten ta "ze pasatzen ote da 'a formar'?" Ta ez genekiun ta beno: "Fulano de tal pase ahí, Fulano de tal pase ahí " ikusten genun. "Ze eingo dute afusilatu-o?". Ta [...] geo enteratu giñan ba eskolta batetik Bilbaora goazela. Kartzela, Eskolapiota. Bilbaora esan zigutenian ba gu kontentu ta "Prepara los equipajes" ta hala "a esto" ta gu bagoieta. Bagoian kargatu, bagoietan, han ezer gabe ta Bilbaora gabaz trenian eta Bilbaorantz ein. Aillatu giñanian eaman ziguten "a los Escolapios". Han sartu ziguten ta han pasa genun urtebete ta gehio, kartzelan sartu ta hantxe, jan ta lo bakarrik iten genun hor, ez ziguten lanik iten utzi.

12. Fronteko bizimodua

- **Erref:** PAS-003/027
- **Iraupena:** 0:03:39. **Hasi:** 00:47:28. **Bukatu:** 00:51:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Gudari ibili zen bitartean, non ibili zen azaltzen du. "Eusko gudariak" abesten zuten garai hartan. Frontean jateko eta lo egiteko nola moldatzen ziren azaltzen du.</p>

Transkripzioa

- Gudari bezela ibili ziñanian, zenbat denboan ibili ziñan gudari bezela? Hasi ziñanetikan Santoñan harrapatu zintuzten arte, ya errenditu ziñaten arte?

- "Trabajo", zerian lehenbizi San Andresen zerian, lanian ta ibili giñan ta geo, ya sei hillabete-o hola in genun atzenian.

- Ta ze ibiltzen ziñaten, mendiz mendi ta hola pentsatzen det ezta?

- Mendiyan armakin frentian, frentian egon ta relebatzen ta zerian. Enemigoa baldin bazetorren, tiro, alkarri tiroka.

- Ta han zer ziñaten euskaldunak?

- Bai, Amaiurren danak euskaldunak. Ta hemengo jendia hoixe, bizi zian Gipuzkoa aldeko jendia dana Amaiurren. Ta bestian, beste batailloietan Bizkai aldekoak, bizkaitarrak eta hola.

- Ta Amaiurren ordun herriako jendia're bazenun? Herriko jendia, San Juangua ta bazan?

- San Juangua ta asko, jende asko. Horreatik jun giñan gu Amaiurrea, horregatik jun giñan.

- Eta kantatu ta hola ingo zenituzten zuen kantak?

- Bai, "Eusko Gudariyak" gera hori.

"Euzko Gudariyak gera
Euzkadi askatzeko,
gerturik dauzkagu odola
bere alde emateko".

- Hoi zan pixkat sentimentua adierazten zuna, ez?

- Bai.

- Zuek han egotian ze sentimentu zenuten-edo.

- Bueno, geo zea, kantatzeko gogoik ez zan izaten.

- Ez zan izaten, ez?

- Ez. Han ze in ta lo, lo faltian ta zerian ta ez zen pakia zanian. Ordun, retaguardiya pixkat atzea jun ta lo iten genun, tapatu ahal zan bezela zeakin ta kaputxakin ta zean-ta. Ahal zan bezela lo ta, zutik, ixirita're bai lo ta ahal zan bezela.

- Asko ziñaten?

- Batailloi bat, bai.

- Bastante. Bai. Eta jana-ta, nola? Jatekua-ta nola?

- Jan? Zeak iten zuten, atzian, frentetik zerea ta geo ekarri iten zuten muluakin-ta.

- Astuakin ta hola?

- Manduakin ta.

- A manduakin?

- Manduakin, bai.

- Ekartzen zizueten jana, zuek jatekua.

- Jatekua, beti beti.

- Beti beti ez zan ailleatuko? Beti ez zan ailleatuko?

- Ez, keba. Goizian atakia eo baldin bazan, konbatia baldin bazan bat'e jan gabe eon bihar ta boltsak ematen zizuten ya kontserbako gauzak eta zean ba jateko hola zerian. Zeozer zanian.

- Ta beti birian topatuko zan jendia launtzeko prest zeona, ezta?

- Launtzeko? Han dana launtzen giñan, gue aldekuak.

- Bai, zuen bai alkarren artian baiña gero...

- A beste jendia? Ez, frentin ez zan jendik eoten, beste jendeik. handi alde, biali iten zituzten frentian-ta.

- Oseake enfrentamendu zuzena zeon han. Enfrentamendu zuzena?

- Bai. Han ezin zan, beste jendeik ezin zan euki. Tiroka ta zea, gaiñea artilleriyakin ta zeakin ta. Handik beak alde iten zuten gaiñea.

13. San Kristobalgo gotorlekuko zaintzaile

- **Erref:** PAS-003/029
- **Iraupena:** 0:03:41. **Hasi:** 00:52:27. **Bukatu:** 00:56:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

<p>Langileen Batailoian egon ostean, soldaduskara joan behar izan zuen. San Kristobalگو gotorlekuan behin preso batzuek ihes egin eta zentinelak hil zutenekoa kontatzen du. Fabian gerora izan zen San Kristobalگو zaintzaile eta gustura egoten zen han.</p>

Transkripzioa

- Ta geo handikan'e soldaduska "al regimiento America a Pamplona", soldaduska.
- Prisionero hartu ta tartian soldaduxka ordun?
- Geo, soldaduska. Hork urtebete ta geo pasa eta geo soldaduska ta berriz'e soldaduskako denbora itea.
- Zenbat urtekin hori, soldaduska?
- Segidan, dana segidan, dana segido izandu zan.
- Dena segido izan zan, klaro.
- Hillaete hori bakarrik laja ziaten etxea. Kartzelatik bializiatenian. Eta...
- Bilbon?
- Bai. Ta soldaduska hasi ta soldaduskan neola Pamplonan, konpañi bat hilletik hillea relebatu iten zan "al Fuerte San Cristobal" presuak kontutea eta gero, nei tokatu zaiten geo jutia, tokatu zanian gue konpañia, jun giñan gora, San Kristobal. Eta han eun batian, han naola egun batzuk banemaazkin eta han nagola zea "garita de la muerte" deitzen ziyoten, handik itzuli in zuten ofizialak, militarrek. Bueno, ofizialak guetakuak zianak ta ihes in zuten zentinelara ia hil zuten gaiñea, ihes iteko hil in bihar. Hil zuten ta handik iges in zuten eta toki hartan, geo garita harri deitzen ziyoten "garita de la muerte". Eta iñork ez zun jun nahi izaten, ezautzen zunak ez zun jun nahi izaten hara eta nei tokatu zitzaiten batian ta zer ikusiko ta han garitan naola: "Fabi, Fabi!" ta. Nei nere izenakin deika. "Aiba!" Beidatzen det eta aiba! San Juango herrikua, nere herrikua, "comisario político" zena, "pena de muerte" k hil zuna. Ta hizketan beakin aitu giñan han zerian, ta nik deitu niyon "hor kontuz ofizialakin", atzeko aldian han lo iten zuten zerian apartamentotxo batian. Ta "kontuz" zea nik eta hizketan handikan'e. Bere amai-ta ze iteko ze.
- Ze esan-o. Bai.
- Ta geo ni zerea etortzen zian, Pamplona etortzen zian horren ama-ta erropak eta nei ekartzeko ta beakin hizketan eoten nitzan nola eondu nitzan zean ta poza hartu zuten. Geo, danak horreatik, zea horrek, herriko horrek, deitu bee lagunai ta kartzelan zeudenai ta beakin zeudenai ta deitu ta erakusten, Amaiurren ibiliya nitzala ta zean ta San Juangua nitzala ta jo, danak nei ikustea ibiltzen zien. Ta gero, tokatzen giñanian hara, eunetik eunera tokatzen zanian, nei beste tokira igual tokatu ta kanbiyatu iten gendun. Horrea tokatu zanen, nik horrea jutun.
- Harea eskatzen zenun juteko haiengana ezta?
- Nik bai. Nik ez nakan beldurrik orduan ze iteko.
- Hombre! Ez zitzaizula ezer pasako zuri, ezta?
- Ez. Gustora jutun nitzan horrea, beakin hitz iteatikan-eta.
- Klaro. San Kristobalگو kartzela hortan euskaldun asko eon zan.
- Asko zeuden bai.
- Asko zeuden prisionero. Hemen hartu ta harea eramanak.
- Geo horrea eramanak, "Fuerte de San Cristobal". Beste batzuk beste tokira-ta.

14. Francoren lagunen garrantzia

- Erref: PAS-003/038

- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 01:10:21. **Bukatu:** 01:11:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

<p>Gerra ostean, Frankismoa etorri zen. Alemaniak eta Italiak lagundu izan ez baliote, Francok ez zukeen gerra irabaziko. Alemaniarak kriminalak izan ziren.</p>

Transkripzioa

- Gero, gerra bukatu zanian etorri zan, klaro, Franco, frankismo garai gogor guztiya, ezta? Hor debekua...
- [...] zian, abiaziyua dana alemanak laundu ziyoten ta guk ez genekaun launtzik esateko. Ta akabo! Holaxe galdu genun zea. Oan, ez bazuten alemanak eta italianuak laundu, Francok ez zun gerra irabaziko, ez zun irabaziko. Baiño hoiek laundu zioten abiaziyuakin, bonbardeua txikitzen zuten dana alemanak: Gernika ta zea guziya. Hoiek kriminalak izandu zian, alemanak'e.
- Txikitu zuten dena.
- Pertsonen zeriak soldaduskan aurrian ez, baiño zerian bonbardauakin ta izugarriyak in zituzten.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2026-09-19

CC-by-sa | Ahotsak.eus
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com